

Andrej Drbohlav

POKRAČOVÁNÍ
ÚSPĚŠNÉHO BESTSELLERU

„PSYCHOLOGIE
SÉRIOVÝCH VRAHŮ“

S PŘEDMLUVOU
MUDR. FRANTIŠKA KOUKOLÍKA,
DRSC., FCMA

PSYCHOLOGIE MASOVÝCH VRAHŮ

PŘÍBĚHY TEMNÉ DUŠE A NEMOCNÉ SPOLEČNOSTI

 GRADA®

 GRADA®

Andrej Drbohlav

PSYCHOLOGIE MASOVÝCH VRAHŮ

PŘÍBĚHY TEMNÉ DUŠE
A NEMOCNÉ SPOLEČNOSTI

 PSYCHE

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Drbohlav, Andrej

Psychologie masových vrahů : příběhy temné duše a nemocné společnosti / Andrej Drbohlav.

-- Vydání 1. -- Praha : Grada, 2015

ISBN 978-80-247-5599-1

343.611-051 * 159.923 * 159.97-027.512 * 616.89-027.512 * 343.611:343.974 * 343.95

– masoví vrazi

– psychologie osobnosti

– speciální psychopatologie

– masové vraždy

– investigativní psychologie

– monografie

159.97 – Psychopatologie [17]

PhDr. Andrej Drbohlav

PSYCHOLOGIE MASOVÝCH VRAHŮ

Příběhy temné duše a nemocné společnosti

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

www.grada.cz

jako svou 6011. publikaci

Recenzovali:

doc. PhDr. et PhDr. Radek Ptáček, Ph.D.

MUDr. František Koukolík, DrSc., FCMA

plk. JUDr. Luboš Valerián, Ph.D.

Odpovědný redaktor Zdeněk Kubín

Sazba a zlom Antonín Plicka

Návrh a zpracování obálky Radim Šrámek (www.radimsramekdesign.com)

Počet stran 312

Vydání 1., 2015

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2015

Cover Photo © Radim Šrámek

ISBN 978-80-247-5977-7 (ePub)

ISBN 978-80-247-5976-0 (pdf)

ISBN 978-80-247-5599-1 (print)

Obsah

Předmluva	9
Tahle kniha začíná tady – úvod a důvod	11
1. Základní definice mnohonásobných vražd	15
2. Mýty o fenoménu masového vraha	21
Mýtus 1: Masová vražda představuje čtyři a více obětí	21
Mýtus 2: Počet masových vražd roste versus klesá	22
<i>Četnost výskytu masových vražd se nezvyšuje</i>	23
<i>Četnost výskytu masových vražd se zvyšuje</i>	24
<i>Zranění a usmrcení</i>	28
Mýtus 3: Je lepší zbraně zakázat versus povolit	29
<i>Zbraně zakážeme</i>	30
<i>Zbraň do každé domácnosti</i>	31
Mýtus 4: Masovým vraždám není možné předcházet	32
3. Subtypy masových vrahů	45
Kompilovaná typologie masových vrahů	46
Komprehenzivní typologie masových vrahů	52
4. Vybrané patologické fenomény vývoje	59
Misogynie versus misandrie	59
Herostratův komplex	61
Mesiášský komplex	63
Komplex inferiority	65
Komplex superiority	69
5. Vybrané příčiny a následky	71
Environmentální příčiny	71
<i>Mnoho násilí v médiích</i>	73
<i>Enormní vizibilita zla</i>	76
<i>Zlo, o kterém se nesmí mluvit</i>	78
<i>Společenský postoj ke zbraním</i>	81
<i>Další vybrané fenomény a makrosociální souvislosti</i>	84

Ekonomický cukr a bič	93
<i>Bublina amerického snu</i>	97
<i>Bublina čínského snu</i>	98
<i>Identifikace se špatnými vzory</i>	100
Vybrané psychopatologické příčiny	102
<i>Paranoidní porucha osobnosti versus paranoidní schizofrenie</i>	102
<i>Maligní narcismus</i>	106
<i>Dysforická mánie a bipolárně afektivní porucha</i>	122
<i>Posttraumatická stresová porucha (PTSD)</i>	125
6. Masové útoky na školách	133
Obecný profil útočníka	140
Masové útoky z mezinárodní odborné perspektivy	143
Strategie RUN – HIDE – FIGHT	149
Amokový syndrom	154
Efekt strachu	158
Fight/Flight versus Tend-and-Befriend	160
Poplašné feromony	162
7. Masoví vrazi z jiného pohledu	165
Tuzemské masové vraždy	165
Genocida – democida – politicida	169
<i>Kauza Máo Zédōng</i>	174
<i>Kauza Iosif Vissarionovich Stalin</i>	175
<i>Kauza Adolf Hitler</i>	176
8. Vybrané příklady masových vražd	181
<i>Kauza Eric Harris a Dylan Klebold</i>	181
<i>Kauza James Eagan Holmes</i>	185
<i>Kauza Anders Behring Breivik</i>	189
<i>Kauza Seung-Hui Cho</i>	198
<i>Kauza Adam Peter Lanza</i>	204
<i>Kauza Charles Joseph Whitman</i>	206
<i>Kauza Andrew Philip Kehoe</i>	210
<i>Kauza Baruch Kopel Goldstein</i>	211
<i>Kauza Nidal Malik Hasan</i>	212
<i>Kauza William Unek</i>	213
<i>Kauza Campo Elías Delgado</i>	213

<i>Kauza George Jo Hennard</i>	214
<i>Kauza Woo Bum-kon</i>	215
<i>Kauza Mutsuo Toi</i>	216
<i>Kauza Tian Mingjian</i>	218
<i>Kauza Robert Bales</i>	219
<i>Kauza Michael Robert Ryan</i>	219
<i>Kauza Éric Borel</i>	220
<i>Kauza Aaron Alexis</i>	221
9. Masové vražedkyně	223
<i>Kauza Olga Hepnarová</i>	227
<i>Kauza Amy Bishopová</i>	241
10. Napodobitelé fiktivních příběhů	245
Seriál Dexter a jeho napodobitelé	247
<i>Kauza Marc Howe</i>	253
<i>Kauza Steven Miles</i>	254
<i>Kauza Mark Andrew Twitchell</i>	254
<i>Kauza „Faiza“</i>	256
<i>Další případy podle „Dextera“</i>	258
Vraždy podle předlohy	259
11. Napodobitelé skutečného zločinu	263
<i>Japonský napodobitel Zodiaca – Shinichirou Azuma</i>	263
<i>Americký napodobitel Zodiaca – Heriberto Seda</i>	268
<i>Chicagské tylenolové vraždy a napodobitelé</i>	272
<i>Napodobitel Jacka Rozparovače – Derek Brown</i>	275
<i>Napodobitelé Yorkširského rozparovače – Deepak Bouri a Adam Bowler</i>	277
<i>Napodobitel v rodině sériového vraha – Mathew Milat</i>	278
<i>Zamilovaná napodobitelka Veronica Comptonová</i>	280
12. Ženy, které milují vrahy	285
13. Slavné nevyřešené případy	297
<i>Kauza Zodiac</i>	298
<i>Kauza Jack Rozparovač</i>	304

Předmluva

Psychologie masových vražd je velmi významná kniha. Čteme ji se zatajeným dechem a s rozštěpeným pocitem: kazuistiky vyprávějí o nestvůrách a jejich hrůzných činech přičicích se všemu lidskému, rozum se je snaží pochopit bez hněvu a zaujetí.

V publikaci nalézáme definici mnohonásobných vražd, mytologii, která masové vraždy doprovází, subtypy masových vražd, jejich vývojové proměnné, popis některých příčin masových vražd a jejich důsledků.

Masové vraždy mají s vysokou pravděpodobností evoluční kořeny. Jsou známy z předcivilizačních dob. Násilné chování tohoto druhu mohlo mít pro rané lidské skupiny soutěžící o zdroje adaptivní význam. Modely říkají, že jednou z hnacích sil masových vražd byl a je parochiální altruismus: to je kooperace s příslušníky vlastní skupiny, nepřátelství k příslušníkům cizích skupin.

V historii masové vraždy ve větší nebo menší míře doprovázely a doprovázejí střety většiny armád. Lidé je chápali jako součást sociální normy. S osvícenstvím a vynálezem lidských práv se postoj změnil: řada lidí masové vraždění sice chápe, ale coby sociální normu odmítá. Jde o významnou změnu.

Steven Pinker přesvědčivě dokazuje paradox: přes všechny hrůzy míra násilí v posledních stoletích klesá, včetně století minulého. Jde o statisticky doložený úhel pohledu. Pravděpodobnost, že jedinec násilně zahyne, je v moderní společnosti podstatně nižší, než tomu bylo v předchozích – nedojde-li k nukleární válce.

Máme tedy pocit dvou typů masových vražd: neválečných a válečných.

Na první pohled se to nezdá, nicméně jde o průnik množin, který je jedním z jejich společných jmenovatelů.

Kromě lidí se zjevnou psychopatií v kategoriích výstižně popsanych v této knize, kteří se stanou masovými vrahy v mírové i válečné společnosti, je pachatelem válečných masových vražd „normální člověk“ bez zjevné psychopatie. Jakmile válka končí, stává se tento jedinec opět „normálním člověkem“. Například jeden z nejsadističtějších dozorců v německém koncentračním táboře byl po válce, než byl zatčen, ošetřovatelem v nemocnici. O pacienty se staral laskavě. Nemocní mu říkali „táta“.

Chování těchto lidí částečně vysvětlují experimenty:

Milgramův poukazující na poslušnost a Zimbardův Standfordský vězeňský experiment poukazující na konformitu. Oba pokusy dokázaly, co z „normálních“ lidí dokáže ve velmi krátké době udělat sociální kontext.

Domnívám se, že Goldhagenovi ochotní kati se objevovali ve všech válkách. Svědčí pro to svědectví z rakousko-uherské fronty první světové války (o jednom

z nich je zmínka i ve Švejkovi), vietnamské války, války v Kambodži, ze střetů v bývalé Jugoslávii a bývalém Sovětském svazu. Co by se v hlavách „normálních lidí“, kteří se v průběhu války stanou masovými vrahy, mohlo dít, popisuje například teorie sociální dominance, teorie autoritářství, teorie dehumanizace a Friedův syndrom zla (syndrom E).

Prospěšné je, že se kniha dotýká současné sociální, ekonomické a politické situace, která predisponované, narušené a nemocné jedince k masovému vraždění v mírové době dohnat může. V úvahu bere její odlišnosti v USA, Evropě, Japonsku a Číně.

Publikace *Psychologie masových vrahů* je výsledkem velké motivace a tvrdé, lidsky vyčerpávající práce. Výsledek je cenný. Přečíst by ji měl každý člověk, jehož zajímá, co je lidské zlo. A pokud by si ji chtěl čtenář doplnit dokonalým, nevědeckým literárním obrazem, otřesně hmatatelným, dobře dokumentovaným, který působí jako obrovská kazuistika autorova díla, mohl by otevřít Litellovy *Laskavé bohyně*.

MUDr. František Koukolík, DrSc., FCMA

Tahle kniha začíná tady – úvod a důvod

Když před lety vyšla má kniha *Psychologie sériových vrahů*, byl jsem přesvědčen o tom, že další knihu na toto téma již rozhodně psát nechci. Práce na takové knize představuje ponoření se do nejtemnější hlubiny lidské duše a jistou formu sebe-destruktivního masochismu v kalné vodě bezbřehého zla. Vypadá to tak, že se musíte nejprve někam zavřít a číst a číst a číst. Pokud v průběhu vstřebávání milionů slov z knih a odborných článků, velkého množství bolesti a lidské krutosti, stovek příběhů a fotografií, různých názorů a postřehů udržíte nestranný nadhled a zdravý rozum, tak teprve potom můžete zbitý vodopádem informací vylézt z nory. Vezmete do ruky tužku a čistý papír a nakreslíte si jednoduchý příběh knihy, která to pojme čtivě, srozumitelně, poučně, snad i někoho probudí z netečnosti, podráždí, ale hlavně dá naději, že některým špatným a zlým věcem se dá předcházet. **Boj se zlem není volba, ale povinnost, je to dřina, bolí to, naruší to kruhy vlastního rytmu, něco to stojí, ale musí to být.**

Nechci totiž psát knihy, které jen lacině šokují nebo jsou nudným tokem slov či recyklují již existující zpracování námětu. Knihy, jež by byly napsány jen z nějaké akademické povinnosti a byly by nudné, bez příběhu, vtipu, napětí, naděje, ponaučení, zápletky a rozuzlení. Naproti tomu je mou snahou vytvořit knihu s populárně naučným přesahem, kterou čtenář bude chtít číst od začátku do konce a získá tím představu o co nejširší paletě odstínů vybraných patologických fenoménů. Knihu, které porozumí každý.

Avšak velký zájem čtenářů, jehož si upřímně vážím, mě přiměl k přípravě nové knihy, která měla profil sériového vraha vykreslit ještě z jiných úhlů. Pro mě samotného totiž vyvstalo několik nových otázek, na něž jsem hledal odpovědi. Například čím to je, že sérioví vrazi mají po svém uvěznění stovky až tisíce fanynek, žen a matek, které jsou ochotné zpřetrhat vše, čím do té doby žily, a doslova bezhlavě se zamilovat do bytosti, která činila bolest jiným ženám a dětem. Čím to je, že z analýzy webu seriovivrazi.cz, který propaguje a prodává mé knihy, vyplývá, že **82 % kupujících jsou ženy**, mezi fanoušky stránky na Facebooku představují **76 %** a vracejí se opakovaně. Čím je pro některé lidi zlo tak vzrušující a proč je tak infekční?

Začal jsem psát. Pak ale 24. února 2015 otřásla celou zemí zpráva o masovém útoku v Uherském Brodě, kde třiadesátiletý Zdeněk Kovář zastřelil 8 lidí v restau-

raci. Bezprecedentní čin amokového střelce v naší jinak relativně poklidné zemi, jenž rozčeřil hladinu emocí široké populace v bezbřehé hledání příčin, paniku a touhu trestat. Přirozená reakce. Uvědomil jsem si, že když jsem před lety věnoval 500 stran popisu profilu sériového vraha, tak bych v záplavě otazníků, které vyvstaly, měl popsat i vraha masového. Ten je totiž, přestože si to lidé a žel i řada odborníků plete, zcela jiným patologickým profilem. Jinak myslí, jinak žije, jinak páchá zlo, má jiné motivy, ale zejména se zcela jinak vyvíjí již od dětství. Zatímco sérioví vrazi jsou téměř převážně výsledkem konfliktu individuální rozsáhlé patologie, která mnohdy dozrává v rovněž patologických podmínkách vlastní rodiny, jež se vyvinou v nezdůraznitelné nutkání uspokojit svou fantazii a potřebu vzrušení, tak masový vrah, jistě také mnohdy patologický v oblasti struktury osobnosti, chování, charakteru a emocí, je mnohem více produktem doby a v jistém smyslu slova nemocné společnosti.

U většiny těchto pachatelů – ať už sériových, či masových – je zjevný určitý **predátorský fenomén soutěživosti nebo snad lépe řečeno souboje**. U sériových vrahů se většinou aktivuje až po několika vraždách, během nichž se zbaví obav z dopadení a z návalů deprese či úzkosti. Touha po opětovném prožití uspokojení a nadšení je vede k dalšímu činu, který musí překonat ten předešlý. Soutěživý predátor, lovec, jenž je otrokem vnitřní impulzivní závislosti na uspokojení potřeby nadvlády, vzrušení, vyvrcholení, jedinečnosti a soutěživého soupeření. Studium stovek kauz ukazuje, že se sérioví vrazi dají rozdělit do tří skupin. Fantazie i činy těch prvních jsou živeny potřebou překonat a drtivě zvítězit nad svou obětí. Ti druzí mají za soupeře vlastní představitost, která před ně klade obrazy uspokojení, jež se jim s každým činem na chvíli přiblíží a zase v novém vyobrazení vzdálí. Třetí skupina ráda soutěží s historií, tedy pamětí lidstva, s jinými vrahy a monstry. Touží je překonat, být hroznější, zanechat více obětí a stát se nejhorším vrahem v dějinách. Tato třetí skupina je zdaleka nejvíc podobná vrahům masovým. Pro ty je souhrnně velmi často příznačné, že se snaží napodobit a překonat předešlé známé činy a jejich tvůrce. Mnohem více touží po vizibilitě a slávě za každou cenu.

Sérioví vrazi nechtějí být odhaleni až do momentu, kdy je přestane uspokojovat soupeření s obětí, fantazií a předlohou. I přesto však mají velmi často rádi sami sebe, nemají sklon si ubližovat, nebo si dokonce vzít život. Své činy přežijí. Naproti tomu masoví vrazi se po činu neschovávají, neutíkají. Dosáhli svého cíle. Svou fantazii nechali vykročit do reality. Značná část si sama vezme život a své činy nepřezije. Paradoxně to dělají, i přestože jsou hnáni motivem „slávy“ (resp. tak si sami sobě vykládají pozornost, paniku a rozbouřené emoce a nálady ve společnosti, které jejich činy vyvolaly). Fyzicky však „slávu“ prožívat nechtějí. Pomsta na nenáviděné společnosti a zástupných obětech domnělé subjektivní až paranoidní představy příkoří, jehož se jim dostávalo, je pro ně smyslem i cílem vlastního života. Nechtějí prožívat

reálnou ztrátu svobody nebo jakýkoliv trest, a zejména, což mnoho z nich zmiňuje ve svém manifestu, který činům často předchází, nechtějí být přítomni tomu, že někdo bude zpochybňovat jejich duševní zdraví a jejich činy.

S tím souvisí také **fenomén infekčnosti zla**, který se u různých druhů mnohonásobných vražd projevuje rozdílně. Masové vraždy jsou na přenos, ovlivnění, sdílení a napodobování výrazně náchylnější než vraždy sériové. Například jedna odborná studie, která byla publikována jen pár týdnů před vydáním této, se zaměřila na analýzu dat masových útoků v letech 1998–2013 a tvrdí, že každý masový útok vyvolá „dominový efekt“, který zprávu šíří jako nákazu a **po dobu prvních kritických třinácti dní po útoku se výrazně zvyšuje pravděpodobnost, že čin bude někým napodoben**.¹ Právě proto se v této knize dozvíte o jedné z forem „infekce zlem“ v podobě takzvaného **copycat efektu** neboli fenoménu napodobitelů. Ostatně to, že vražda přináší krátkodobou vlnu zvýšeného rizika podobných jevů, není v zásadě ničím novým. Také v oblasti sebevražd přináší čin v případě velké vizibility a individuálního pocitu sounáležitosti a podobnosti vlnu dalších sebevražedných činů, což nazýváme **Wertherův efekt**. Nakažlivost zla lze však nahlížet i z jiných úhlů. Připomíná nám to například psycholog Philip Zimbardo ve své stejnojmenné knize *Luciferův efekt*, která hovoří o změnách charakteru člověka pod tlakem okolností. Popisuje situace, v nichž se obyčejní lidé ve specifickém prostředí mění ve zlé jedince. Podobnou ilustraci předkládá i kniha *Hitlerovi ochotní katani* od Daniela Goldhagena, jež popisuje fenomén přijatého a replikovaného zla v období nacistického holocaustu.

Dějiny kriminalistiky si pamatují již mnoho a existují činy, o kterých je potřeba mluvit, aby si lidé na konkrétních případech zla uvědomili, že ke zlu nesmí být liknaví, nesmí jej přehlížet, protože zlo je vysoce infekční a oběťmi jeho rudočerné požívачnosti jsou většinou obyčejní lidé. Ať už jde o války, které přesměrují, poraní či ukončí miliony lidských osudů, masakry, na jejichž počátku stál mnohdy jeden diktátor, budovatel a ničitel, predátor a masový vrah. I takové příběhy v této knize naleznete. O malých, vzdorovitých, pokřivených a případně rozmanitě zneužívaných dětech, které skrze paranoidní a nenávistný vztah k lidem vyrostly ve skutečná monstra. Své charisma a maligní narcismus využily k nauce zlobným virem zla, jenž na lidech lpí i po několik generací. Zvěrstva democidy, politicidy, genocidy a terorismu s miliony příběhů utrpení a bolesti.

Ve světle těchto čísel mohou zanikat příběhy menší a neznámé, ale z psychologického i lidského hlediska o to krutější. Například kauza Štefana Svitka, posledního

¹ Towers, S., Gomez-Lievano, A., Khan, M., Mubayi, A., Castillo – Chavez, C. *Contagion in Mass Killings and school shootings*. Plos One, 2015.

vězně, jenž byl popraven na území Československa. Skutečné bestie, která i ve světové kriminalistice těžko hledá srovnání a její popis je za hranicí toho, co by měla tato kniha sdělit. Zavraždil, znásilnil a rozřezal svou ženu a tři děti. Čin, u něhož by ani odborníci neměli mít snahu tvrdit, že jej dovedou smysluplně vysvětlit. Čin, který stejně jako mnoho jiných z oblasti masových a sériových vražd je již za hranicí, již nelze zcela pochopit ani diagnosticky vykreslit. Extrém všech extrémů. Paradoxem je, že těmto nejhorším činům by se dalo nejsnadněji předcházet. Tito jedinci jsou totiž často extrémní již od dětství. Když jsem výše hovořil o predátorské soutěživosti vrahů, v rámci níž někteří z nich touží po publicitě a srovnání s jinými, tak krutým faktem zůstává, že ti, kteří nehledí zpátky ani dopředu, nikoho nenapodobují a netouží po obdivu a vizibilitě svých činů, působí ty nejkrutější a nejbolestnější činy.

Vizibilita nebo mnohem lépe řečeno obrovská vizibilita zla v dnešní době, kdy zprávy ze světa a umění proudí napříč celým světem, hry, kultura a většina toho, co proudí k našim smyslům, je základním selháním boje se zlem a Petriho miskou, ve které se to hemží napodobiteli, jedinci s komplexem méněcennosti nebo naopak nadřazenosti, odolnou bakterií. Paradox, kdy největší podporu a propagaci zla dělá nepochopitelně jeho soupeř, jenž počítá oběti ve vlastních řadách, v novodobé podobě jde například o terorismus, masové i sériové vraždy.

Před vámi je kniha mnoha otázek a odpovědí, která neodpoví na vše a neříká, takhle to všechno je a hotovo. Je kritická a jistě by mohla představit ještě více. Je to ale základní mapa jednoho psychopatologického a sociálně patologického fenoménu, tedy toho, co o něm zatím víme, a teprve další odborné zkoumání přinese poznání toho, jak tuto mapu číst a kterými cestami se nevydávat. Čím lépe těmto jevům porozumíme, tím lépe jim budeme schopni čelit. Se zlem ale nemohou bojovat jen odborníci, se zlem musí bojovat všichni.

1. Základní definice mnohonásobných vražd

V informačních médiích, seriálech i v běžné populaci se velmi často setkáváme s laickým a naprosto mylným označením mnohonásobných vražd. Mnozí totiž používají označení „sériový vrah“ a „masový vrah“ u jakéhokoliv pachatele, který zavraždil více obětí, jako kdyby to byly stejné pojmy. Profil a činy sériového vraha jsou ale naprosto a zásadně odlišné od vraha masového. Z hlediska psychologického, behaviorálně patologického a kriminalistického se jedná o významně jinou osobnost pachatele, s často jinou motivací, rozdílnými zbraněmi a místem činu. Navíc kromě sériového a masového vraha existuje ještě třetí typ, který je obecně označován jako „*spree killer*“, což by se asi dalo volně přeložit jako „záchvatový vrah“.

Čas od času se můžeme setkat s názorem, že mnohonásobné vraždy nejsou fenoménem současnosti, ale historicky byly vždy součástí kriminality. Je jistě pravda, že se sériové a masové vraždy objevovaly v dějinách v určité dobové podobě již po stovky let, ale v posledních padesáti letech je statisticky jednoznačná eskalace a vývoj těchto jevů. Skutečně se jedná o kriminální a sociálně patologické fenomény současnosti. Zatímco vývoj sériových vražd se mírně stabilizuje, masových útoku naopak přibývá.

Na volatilní vlně vývoje jakéhokoliv kriminálního a antisociálního fenoménu dochází jednou za několik let k události, jež založí požár, vyprovokuje davy, rozjitří emoce, někdy vzbudí násilí a jindy přinese mír. Vývojový mezník, který probudí společnost ze zimního spánku netečnosti, liknavosti a informační otupělosti. Bezprecedentní událost, která nás donutí alespoň na chvíli se zastavit, uvědomit si, co se děje, nějak ten moment pojmenovat a jednat (ne vždy úplně úspěšně). Své mezníky má boj s terorismem, drogami, etniky nebo i fenomén mnohonásobných vražd.

Vraždám v sérii jsem se poměrně důkladně věnoval v předešlé knize s názvem *Psychologie sériových vraždů*, kde bylo představeno přes 200 skutečných případů včetně detailního popisu vývoje pachatele a činu. Masoví vrazi jsou však zcela jiným fenoménem. Předně si připomeňme základní aspekty jednotlivých forem mnohonásobné vraždy dle definice FBI (Federal Bureau of Investigation) a mezinárodního týmu odborníků, kteří se v roce 2005 shodli na následujícím dělení:

- **Sériový vrah (*serial killer, serial murder*)**

Z hlediska definice² je za sériovou vraždu³ považováno: „spáchání série dvou nebo více vražd jedním nebo více pachateli během odlišných akcí“.⁴

Pro definici byla klasifikována čtyři **základní východiska**:

- na sériové vraždě se může podílet jeden nebo více pachatelů;
- jedná se o dvě nebo více zavražděných osob;
- jednotlivé případy se vyskytují v různých akcích (odlišných událostech) a v různých časech;
- uplynulá doba mezi akcemi odděluje sériové vraždy od masových.

- **Záchvatový vrah (*spree killer, spree murder*)⁵**

Z hlediska definice je za záchvatovou vraždu považováno: spáchání dvou nebo více vražd jedním nebo více pachateli⁶ bez „*cooling off*“ periody.⁷

Perioda „*cooling off*“ je velmi diskutovaný termín a je mnoho odborných sporů o jeho přesném vymezení, ale je v zásadě klíčovým rozdílem mezi sériovými a záchvatovými vrahy. „*Cooling off*“ můžeme velmi obecně vyjádřit jako čas na promyšlení dalších činů, emocionální vychladnutí a přerušení série v čase. **Dle definice je tato perioda příznačná pro profil sériového vraha, zatímco u záchvatového typu chybí.**⁸

V české odborné literatuře se pro pojem „*spree killer*“ užívá i řada jiných označení jako například „**vražedná vlna**“ nebo také „**vrazi na vražedné vlně (túře)**“. Z hlediska modu operandi a jejich profilu je však mnohem srozumitelnější termín „**záchvatový vrah**“. Ten páchá své zločiny v jednom spojitým (krátkém) časovém intervalu a v ohraničené lokalitě, místa činu jsou však odlišná. Nápadné je náhlé ukončení vraždění, pachatel se sám od sebe zastaví a ve svém běsnění nepokračuje.⁹ Může (a nemusí) se však na jiném místě a ve zcela jiném provedení objevit znovu za několik měsíců nebo i let. Právě proto se mluví

² FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

³ Pro tento jev a osobnost sériového vraha bylo a stále je užíváno mnoho různých označení, tedy kromě *serial killer* také *serial homicide, serial murder* a *serial murderer*.

⁴ Kritériem tedy není jen rozdílný čas a místo, ale hlavně zcela nová událost.

⁵ Pojem *spree* lze volně přeložit jako „pitka, flám, veselí, řádit“.

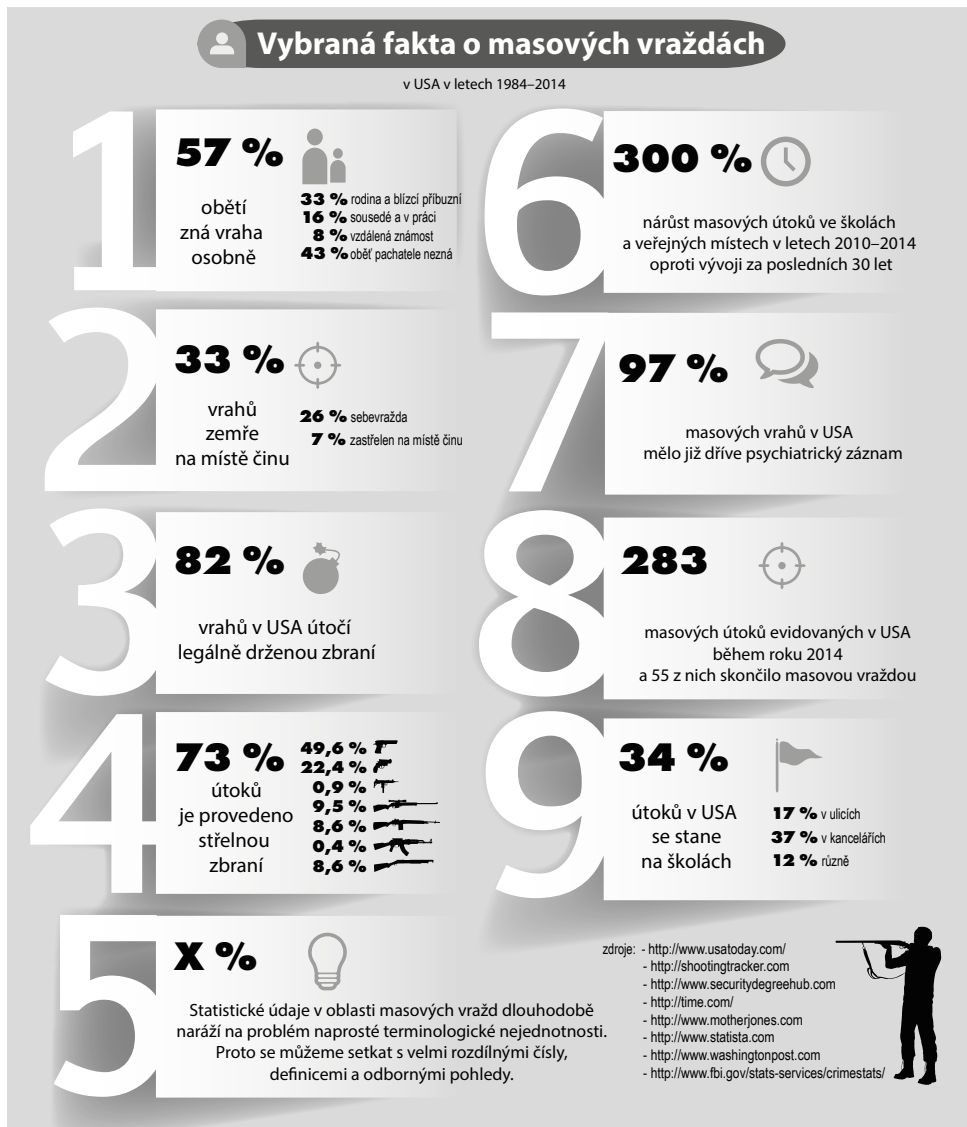
⁶ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*.

⁷ Holmes, R. M., Holmes, S. T. *Contemporary Perspectives on Serial Murder*, SAGE Publications, s. 9, 1998.

⁸ Pracovní skupina FBI se v roce 2005 termínu perioda „*cooling off*“ věnovala, nenalezla úplnou shodu v jeho vymezení, ale obecně je přidáván k definici jako dovětek.

⁹ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Grada Publishing, 2008, s. 113.

o „vlně“, jež z nějakých důvodů vyšumí a případně se znovu objeví. Záchvatoví vrazi tedy představují takové pachatele, kteří dovedou útočit v nepravidelných vlnách velmi rozmanitým způsobem nebo zcela přestanou. Pokud však nepřestanou, mohou například útočit nejprve v sérii s použitím bodných zbraní, o pár let později masově na jednom místě pomocí střelné zbraně nebo výbušniny

Obr. 1 Vybraná fakta o masových vraždách

a posléze se třeba vrátit k sériovým činům, které mají zase odlišný charakter, někdy i mírně jiný motiv a provedení. Jejich dopadení a psychologické profilování je zdaleka nejnáročnější, leckdy jsou dopadeni spíše na základě náhody nebo nejsou dopadeni vůbec. Je to v podstatě takový kombinovaný a profilově hybridní mnohonásobný vrah.

Obr. 2 Vybraná fakta o masových útocích na školách

- **Masový vrah (*mass killer, mass murder, rampage killer*)**

Z pohledu kriminalistů z FBI se jedná o pachatele, který na jednom místě usmrtí více než čtyři osoby¹⁰, podle forenzních psychologů je pachatel masovým vrahem již od tří obětí¹¹ a zcela logicky a selským rozumem, stejně tak jako v kontextu s úpravami v terminologii sériových vražd (které měly identický vývoj sporů o definici), **by měl být za masovou vraždu považován čin již od dvou obětí**. Jakékoliv vyšší číslo totiž vytváří nesrozumitelnou skupinu vrahů s počtem dvou nebo tří obětí, kteří nejsou ani vrahy s jednotným činem, ani vrahy mnohonásobnými. Zatímco u vrahů sériových došlo v roce 2005 k dohodě ve většině sporných bodů, tak u masových je jednotná interpretace zatím v nedohlednu.

U masových vražd se setkáváme i s problémem terminologické nejednotnosti a výkladem rozdílů mezi masovými útoky. To je však naprosto zásadní problém a odborná chyba. Pokud jednotlivé subtypy, které mají odlišnou oběť, motiv, zbraň, věk, prostředí, psychologický profil a často i vývoj, vnímáme jednotně jen proto, že výsledkem je mnoho mrtvých, pak interpretace významných patologických jevů může vytvářet zásadní dezinformaci.

Právě proto by bylo rozumnější a z odborného hlediska zcela nezbytné, jak dokazují v příkladech v této knize, odlišovat jednotlivé subtypy masových vražd následujícím způsobem:

- masové vraždy v rodinném prostředí;
- masové útoky na školách;
- masové vraždy na veřejných místech;
- masové sebevraždy organizované jedincem;
- teritoriální konflikty obchodních zájmů (vátky gangů);
- genocida – democida – politicida;
- teroristické útoky;
- specifické masové vraždy (záměrná havárie letadla).

¹⁰ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

¹¹ Meloy, J. R. The seven myths of mass murder. *The Psychiatric times* nebo *The Psychology today*. Dostupné z: <http://www.psychiatrictimes.com/seven-myths-mass-murder> nebo <https://www.psychologytoday.com/blog/the-forensic-files/201404/seven-myths-mass-murder>

2. Mýty o fenoménu masového vraha

Často je „fenomén“ masových vražd a „profil masového vraha“ představován v médiích a publikacích společně s velkou řadou mýtů, které o tomto jevu kolují a stále se slepě předávají. Některé z nich by bylo dobré zmínit, uvést do správných souvislostí a ilustrovat příklady.

| Mýtus 1: Masová vražda představuje čtyři a více obětí

Předně je potřeba připomenout, že naprosto identický definiční problém a multioborovou neschopnost dohodnout se na základní definici měl v posledních třiceti letech i fenomén sériových vrahů, který představuje subkategorii mnohonásobných vražd. Také u sériových vrahů se odborníci přeli o tom, od jakého počtu obětí již vraha označovat za sériového. Rozdílný výklad totiž přinášel významná zkruslení, a zejména statistické vyjádření tohoto jevu v různých částech světa. Někteří totiž za sériového vraha považovali pachatele, který usmrtí dvě osoby, jiní tři, čtyři nebo pět. Chaos. Teprve až v roce 2005 iniciovala FBI (Federal Bureau of Investigation) vytvoření pracovní skupiny tvořené desítkami odborníků z celého světa, aby byly předneseny všechny možné aspekty definice tohoto pojmu a byl vytvořen kompromis. Cílem bylo formulovat nejjednodušší definici pojmu „sériový vrah“, která bude srozumitelná a bez dalších otazníků. Výsledkem tohoto konsenzu je definice, jež minimálně v kvantifikaci obětí přepsala dosud používané formulace. Od roku 2005 je za sériovou vraždu považováno spáchání série dvou nebo více vražd jedním nebo více pachateli během odlišných akcí,¹² tedy kritériem není jen rozdílný čas a rozdílné místo, ale hlavně zcela nová událost.¹³

¹² FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

¹³ Drbohlav, A. *Psychologie sériových vrahů*. Grada Publishing, 2013.